

2.7. SISTEMET E PAGESAVE

Ekzistenca e sistemeve të sigurta dhe efikase të pagesave është parakusht i domosdoshëm dhe jetik për funksionimin e sistemit ekonomik. Operimi, mbikëqyrja dhe reformimi i sistemeve të pagesave luajnë një rol thelbësor në garantimin e sigurisë, qëndrueshmërisë dhe efikasitetit të infrastrukturës së tregjeve financiare dhe bëjnë të mundur realizimin e shkëmbimeve midis aktorëve ekonomikë. Vetë përçimi i politikës monetare si edhe stabiliteti financiar bazohen në ekzistencën e infrastrukturave të besueshme dhe efikase të sistemit të pagesave. Në përmbushje të këtyre funksioneve, Banka e Shqipërisë përtej operimit të qëndrueshëm të sistemeve të pagesave, i ka kushtuar vëmendje të veçantë dhe konsolidimit të mëtejshëm të rolit mbikëqyrës në fushën e sistemeve të shlyerjes së titujve, si dhe shërbimeve të pagesave si pjesë përbërëse e këtyre sistemeve.

2.7.1. MBIKËQYRJA E SISTEMEVE TË PAGESAVE

Një hap i rëndësishëm në drejtim të mbikëqyrjes së sistemeve të pagesave është rregullimi i aktivitetit të sistemeve të shlyerjes së titujve nga operatorët privatë. Në këtë kuadër, në vitin 2019, Banka e Shqipërisë miratoi rregulloren nr.26/2019, datë 28.03.2019 "Për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e operatorëve të sistemeve për shlyerjen e titujve", e cila përcakton kushtet dhe standardet e licencimit dhe mbikëqyrjes së sistemeve për shlyerjen e titujve. Miratimi i saj krijoi parakushtet e nevojshme për licencimin nga ana e Bankës së Shqipërisë, në muajin nëntor, të operatorit privat i cili do të shlyejë dhe regjistrojë titujt e emetuar nga kompanitë private. Operimi i këtij sistemi nga kompania ALREG sh.a plotëson infrastrukturën e nevojshme për funksionimin e bursës dhe tregjeve të kapitaleve në Shqipëri.

Nga pikëpamja e përmirësimeve ligjore e rregullative, gjatë këtij viti, Banka e Shqipërisë ka intensifikuar përpjekjet për miratimin e projektligjit "Për shërbimet e pagesave", i cili transponon në legjisllacionin shqiptar direktivën e Bashkimit Evropian 2015/2366 "Për shërbimet e pagesave në tregun e brendshëm". Këto përpjekje janë materializuar në miratimin e projektligjit nga Këshilli i Ministrave në muajin dhjetor dhe kalimin e tij në Kuvendin e Shqipërisë për miratim.

Zbatimi i këtij projektligji në tregun vendas do të reformojë dhe modernizojë shërbimet e pagesave, duke i dixhitalizuar ato si dhe duke prezantuar shërbime inovative në këtë treg. Këto zhvillime do të nxisin ndërveprimin në distancë të aktorëve të ndryshëm të përfshirë në ciklin e pagesave. Në këtë kuadër, paraqitet i nevojshëm krijimi i rregullave dhe standardeve teknike për garantimin e sigurisë së autentifikimit në iniciimin dhe procesimin e pagesave elektronike në distancë.

HAPËSIRË INFORMUESE 5: SHËRBIMET E REJA TË PROMOVUARA NGA PROJEKTLIGJI "PËR SHËRBIMET E PAGESAVE"

Shërbimet e reja që synon të nxisë projektligji kanë për qëllim të lehtësojnë aksesin e publikut të gjerë në shërbimet elektronike të pagesave, si nga pikëpamja e kostove ashtu edhe nga lehtësia e përdorimit, rrjedhimisht duke promovuar edhe tregtinë elektronike. Këto shërbime konsistojnë në:

Shërbimet e inicimit të pagesave, të cilat ofrohen kryesisht nga kompanitë Fintech dhe luajnë rolin e një ndërmjetësi midis konsumatorëve dhe bizneseve për blerjen e mallrave dhe shërbimeve në distancë. Risia kryesore e këtij shërbimi qëndron në faktin se konsumatorët mund të kryejnë blerje në distancë edhe pse nuk zotërojnë një kartë debiti apo krediti, por zotërojnë një llogari bankare të aksesueshme nëpërmjet internetit. Nga ana tjetër, këto institucione lehtësojnë investimet e nevojshme të ndërmarra nga bizneset për të tregtuar në mënyrë elektronike.

Gjithashtu, shërbimet e informimit mbi llogarinë u mundësojnë konsumatorëve dhe bizneseve të kenë një pamje të përgjithshme mbi gjendjen e tyre financiare, për shembull, duke u mundësuar konsumatorëve të konsolidojnë llogaritë e ndryshme rrjedhëse që mund të kenë me një ose më shumë banka dhe të kategorizojnë shpenzimet e tyre sipas tipologjive të ndryshme (ushqim, energji, qira, kohë të lirë etj.), duke përzgjedhur kështu dhe shërbimet më efikase në terma të kostove për secilën kategori, si dhe duke i ndihmuar në buxhetimin dhe planifikimin financiar. Në shumë raste, këto lloj shërbimesh ndihmojnë edhe në identifikimin e alternativës më pak të kushtueshme për kryerjen e pagesave.

Shërbimet e inicimit të pagesave dhe ato të informimit mbi llogarinë do të ofrohen nga entitete të licencuara nga Banka e Shqipërisë. Këto institucione do të kenë të drejtën të kërkojnë informacion nga banka e konsumatorit në lidhje me gjendjen e llogarisë. Kjo e drejtë u garantohet institucioneve vetëm pas marrjes së një miratimi nga konsumatori, miratim i cili do të realizohet me mjete komunikimi në distancë, dhe si rrjedhojë kërkon zhvillimin e të gjitha kushteve teknike për garantimin e sigurisë dhe vërtetimin që pëlqimi është dhënë vërtet nga konsumatori-zotëruesi i llogarisë. Vlen të theksohet se komunikimi midis bankës dhe këtyre institucioneve, jo domosdoshmërisht do të bazohet në një marrëveshje dypalëshe mes tyre, duke nënkuptuar nevojat për marrjen e masave të nevojshme nga ana e bankave për një autentifikim të thelluar të klientit duke qenë se banka mban barrën kryesore për të kompensuar klientin në rast mashtrimi.

Banka e Shqipërisë ka filluar punën për zbatimin e standardeve teknike të krijuara nga Autoriteti Evropian për Bankat. Zbatimi i këtyre standardeve është i domosdoshëm për të nxitur ndërveprimin e institucioneve që ofrojnë shërbime pagesash edhe në tregun evropian.

Së fundi, gjatë vitit 2019, Banka e Shqipërisë ka punuar për të përmirësuar kuadrin rregullativ që lidhet me operimin e sistemit të pagesave AIPS (për pagesa me vlerë të madhe) dhe AECH (për pagesa me vlerë të vogël). Këto rishikime, ndër të tjera, synojnë të akomodojnë edhe risitë e projektligjit "Për shërbimet e pagesave", duke mundësuar aksesin e institucioneve financiare

jobanka në sistemin AECH, si dhe krijimin e kushteve për promovimin e pagesave elektronike.

2.7.2. ROLI REFORMATOR I BANKËS SË SHQIPËRISË NË FUSHËN E SISTEMEVE TË PAGESAVE

Në kuadër të promovimit të reformave në tregun e pagesave, Banka e Shqipërisë ka luajtur një rol aktiv në zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Pagesave me Vlerë të Vogël (2018-2023). Më konkretisht, gjatë kësaj periudhe janë organizuar një sërë takimesh dhe konsultimesh me aktorë të ndryshëm me qëllim zbatimin e planveprimit të kësaj strategjie, si dhe është organizuar mbledhja e pestë e Komitetit Kombëtar të Sistemit të Pagesave (KKSP) në muajin tetor 2019, me qëllim promovimin e mëtejshëm të projekteve. Rezultatet kryesore të këtyre masave lidhen me:

- Analizën e pagesave të institucioneve shtetërore ku u identifikuan nevojat dhe mundësitë kryesore për ndërhyrje në kuadër të përdorimit të instrumenteve elektronike për këto shërbime. Në këtë drejtim, vëmendje e veçantë iu kushtua mundësisë së operimit të një payroll-i të qendëruar për administratën publike, si dhe hapësirave të përdorimit të shërbimeve bankare për pagesa që lidhen me sigurimet shoqërore dhe ato sociale. Gjithashtu, ka pasur bashkëpunim edhe në kuadër të formalizimit të ekonomisë në lidhje me zbatimin e ligjit "Për faturën dhe sistemin e monitorimit të qarkullimit", ose i njohur ndryshe si "Projekligji për fiskalizimin".
- Janë marrë masa edhe në kuadër të projekteve, të cilat lidhen me zhvillimin e infrastrukturave dhe masave për reduktimin e komisioneve të shërbimeve të pagesave ku mund të përmendim, sistemin e shlyerjeve të pagesave në euro brenda vendit, projektin për SWITCH-in kombëtar dhe pagesave në kohë reale (instant payment), si dhe mundësisë për analizimin dhe reduktimin e komisioneve të paguara nga tregtarët për pagesat me kartë.
- Së fundi, por jo më pak e rëndësishme, vëmendje i është kushtuar dhe edukimit financiar nëpërmjet vijimit të projektit Greenback (2.0)³⁴. Për më shumë, në mbledhjen e KKSP-së u evidentua qartazi nevoja për hartimin e një strategjie kombëtare për edukimin financiar në mbështetje të reformave të ndërmarra.

2.7.3. ECURIA E SISTEMEVE TË PAGESAVE AIPS DHE AECH

Infrastruktura kryesore për procesimin e pagesave ndërbankare në Shqipëri përbëhet nga dy sistemet e pagesave të cilat operohen nga Banka e Shqipërisë:

³⁴ Programi Greenback 2.0 është pjesë e Programit të Dërgesave të Emigrantëve dhe Pagesave financiar nga Sekretariati Shtetëror Zviceran për Çështje Ekonomike (SECO) dhe i administruar nga Grupi i Bankës Botërore. Projekti synon edukimin financiar të familjeve dërguese (për vendet pritëse të emigrantëve) dhe pritëse (për vendet si Shqipëria të cila janë pritëse remitancash), si dhe rritjen e efikasitetit në treg për dërgesat e emigrantëve me synim kryesor reduktimin e kostove që mbartin këto transfera.

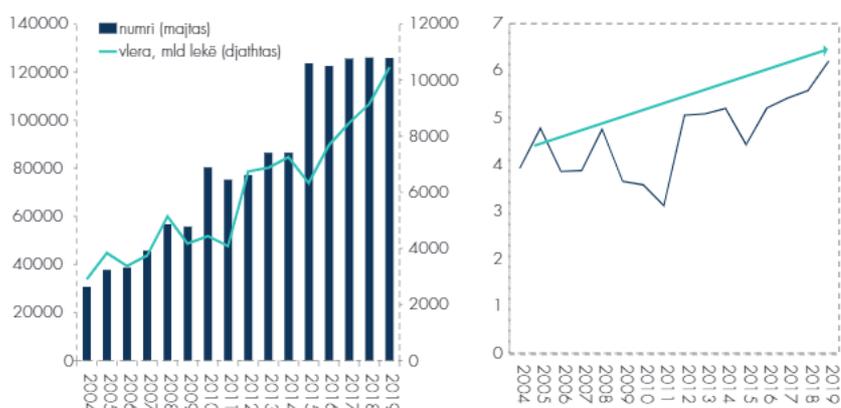

sistemi AIPS (konsiderohet si infrastruktura bazë për shlyerjen e pagesave në monedhën kombëtare dhe shlyerjen e transaksioneve të tregjeve financiare) si dhe sistemi AECH (i cili ofron klerimin e transaksioneve ndërbankare të klientëve të bankave, individë dhe biznese). Gjatë vitit 2019, të dy këto sisteme kanë funksionuar në mënyrë të sigurt dhe efikase duke ofruar një disponueshmëri maksimale, përkatësisht 99.46 % për sistemin AIPS dhe 99.9% për sistemin AECH.

Sistemi i shlyerjes së pagesave ndërbankare me vlerë të madhe (AIPS)

Në sistemin AIPS, u shlye një vëllim prej 125,766 transaksionesh me një vëllim total të likuiditetit të çarkulluar në sistem prej 10,453 miliardë lekësh. Krahasuar me një vit më parë, vëllimi i transaksioneve të shlyera ka shënuar rënie me rreth 0.2%, ndërsa vlera e transaksioneve të shlyera ka reflektuar rritje me 14%. Prirje në rritje paraqet dhe vlera e transaksioneve të procesuara në AIPS në raport me PBB-në³⁵, duke diktuar një përdorim gjithnjë e më rritje të sistemit dhe rëndësinë e këtij sistemi në ekonominë shqiptare.

Grafik 27. Ecuria e numrit dhe vlerës së transaksioneve të procesuara në AIPS (majtas) dhe në AECH (djathtas)

Burimi: Banka e Shqipërisë.

Analiza sipas tipologjisë së transaksioneve, tregon se zëri “Pagesa për klientë” (me peshë 59% të numrit të pagesave) ka ndjekur ritme rritëse³⁶ krahasuar me vitin e kaluar. Kredia Brenda Ditës (KBD) ndërkohë ka reflektuar ulje si në terma të numrit, ashtu edhe të vlerës (përkatësisht me 40% dhe 44%). Ulja e përdorimit të Kredisë Brenda Ditës reflekton një rënie të ekspozimit të sistemit ndaj rrezikut të likuiditetit.

³⁵ PBB-ja e vitit 2019 është 1,685,604.16 milionë lekë. Burimi: Banka e Shqipërisë dhe INSTAT.

³⁶ Respektivisht me 5% në numër dhe 4% në vlerë nga viti 2018.

Sistemi i klerimit të pagesave me vlerë të vogël (AECH)

Aktiviteti i sistemit AECH ka pasqyruar rritje krahasuar me një vit më parë në terma absolute të numrit dhe vlerës së pagesave të kleruara (respektivisht rritje prej 11.4% dhe 11.5%).

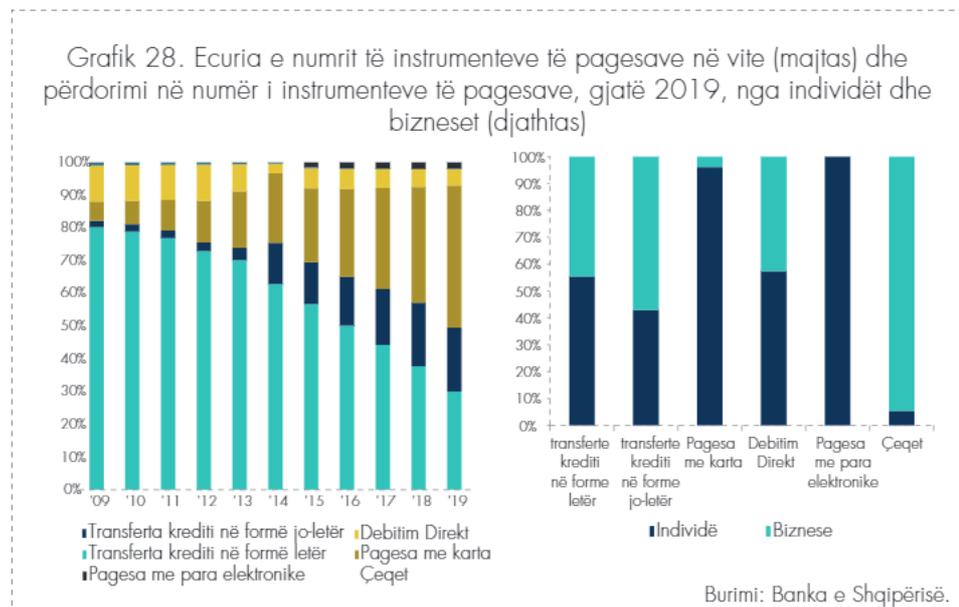
Sipas grafikut të mësipërm, vërehet një trend rritës i transaksioneve të procesuara në sistemin AECH, për një periudhë kohore nga nisja e aktivitetit operacional të tij (2005-2019).

Analizimi dhe shpërndarja e pagesave sipas pjesëmarrësve tregon se peshën kryesore të transaksioneve të procesuara në sistemin AECH e zënë pagesat për klientë të iniciuara nga bankat. Në vitin 2019 kemi një rritje të numrit të transaksioneve të procesuara nga bankat tregtare prej 16% si dhe të vlerës së tyre prej rreth 15% krahasuar me vitin 2018, duke arritur në një nivel përdorimi të sistemit për këtë qëllim në masën 64% ndaj totalit të aktivitetit. Prirja në rritje e numrit të transaksioneve nga bankat tregon familjarizimin e publikut me instrumentet e pagesave dhe përdorimin e tyre në nivel ndërbankar.

2.7.4. INSTRUMENTET E PAGESAVE

Rritja e përdorimit të instrumenteve të pagesave në ekonominë shqiptare ka vijuar edhe përgjatë vitit 2019. Kjo është reflektuar në një rritje vjetore të numrit të pagesave me 23.8%, duke arritur nivelin e rreth 18.6 milionë pagesave në total, si edhe në një rritje të lehtë të vlerës së tyre prej 3.15%.

Analizimi i pagesave sipas instrumenteve të përdorura tregon një zgjerim të vazhdueshëm të pagesave elektronike të tilla si kartat bankare, transfertat e kreditit në formë elektronike (home banking) si dhe paraja elektronike (kartat e

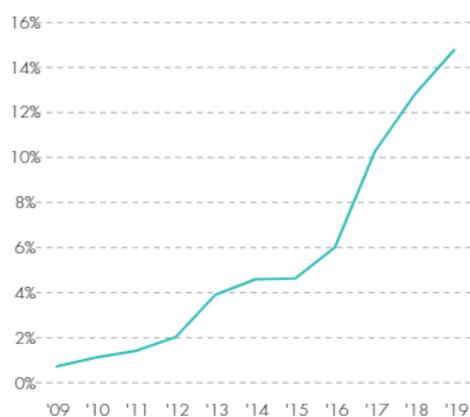

parapaguara). Rritja e peshës së pagesave elektronike është reflektuar në një tkurje të vazhdueshme të transfertave të kreditit në formë letër, të cilat në vitin 2019 zunë një peshë rreth 30% ndaj totalit të vëllimit të pagesave.

Home Banking

Inicimi i transfertave të kreditit në formë elektronike realizohet nëpërmjet shërbimeve "home banking"³⁷ të cilat ofrohen nga 11 banka nga 12 të tilla që operojnë në vend. Këto shërbime po gjejnë një përdorim gjithnjë e më të gjerë në tregun shqiptar, duke u përdorur gjithnjë e më shumë jo vetëm për shërbimet bazike të informimit mbi llogarinë, por edhe për kryerjen e pagesave online. Më konkretisht, në vitin 2019 vihet re një rritje e konsiderueshme prej 24.45% e vëllimit të pagesave "home banking" dhe një rritje e lehtë e vlerës së këtyre transaksioneve prej 8.39%, krahasuar me një vit më parë. Kontribut në rritjen e përdorimit të "home banking", vlerësohet të ketë zhvillimi i infrastrukturës, si edhe përhapja e mundësive për të aksesuar internetin përmes zotërimit të një "smart-phone" sidomos edhe nëpërmjet aplikacioneve të vetë bankave të aksesueshme nëpërmjet telefonave celularë. Rol pozitiv vlerësohet të kenë luajtur edhe politikatat e bankave, me promovimin e këtyre mënyrave alternative të pagesave, çka është reflektuar në shtimin e llogarive të aksesueshme në distancë me rreth 10.64% krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2018, dhe një rritje të këtyre të fundit ndaj totalit të gjithë llogarive në 14.79% krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë.

Grafik 29. Llogari të aksesueshme nga interneti ndaj totalit të llogarive (djathtas)

Burimi: Banka e Shqipërisë.

Kartat bankare

Në fund të vitit 2019, të gjitha bankat³⁸ që operojnë në Republikën e Shqipërisë janë të licencuara si emetuese kartash, ndërkohë që 7 prej tyre janë të licencuara edhe si pranuese kartash. Infrastruktura e ofruar nga këto banka ka rezultuar në rritje të ndjeshme përsa i përket numrit të POS-ve duke shënuar një rritje me 28.29% krahasuar me vitin 2018. Pavarësisht prirjes pozitive të shtimit në numër të terminaleve POS e reflektuar në raportin POS për 1,000,000 banorë (i cili në vitin 2019 rezulton në një numër prej 3,911), përqendrimi i tyre vijon të jetë mjaft i lartë në qarkun e Tiranës³⁹, në masën 84.40%.

³⁷ Këto produkte mundësojnë aksesimin e llogarisë bankare në distancë, nëpërmjet një linje interneti, linje telefoni apo një software-i që banka i vë në dispozicion klientit të saj.

³⁸ Në fund të vitit 2019 rezultojnë gjithsej 12 banka të nivelit të dytë në sistemin bankar (nga 14 në fund të 2018).

³⁹ Ndarja e qarqeve bëhet sipas degëve të Bankës së Shqipërisë.

Zhvillime pozitive kanë shënuar dhe терминаlet për përdorimin e kartave me para elektronike, të cilat vijojnë të paraqesin ritme rritëse në masën 23.18% krahasuar me fundin e vitit 2018. Nxitja e përdorimit të instrumenteve të parasë elektronike vlerësohet të ketë ndikim në përfshirjen financiare të popullsisë duke mundësuar aksesin në shërbime bankare (hapjen e një llogarie paraqe elektronike dhe zotërimin e një karte të parapaguar) nga kategori të popullsisë të cilat nuk mund të kenë akses në shërbime të tjera, si për shembull nuk janë pagamarrës.

Gjatë vitit 2019, vihet re një rritje me 7.4% e emetimit të kartave të debitit dhe me 7.9% e kartave të kreditit. Gjithashtu, funksionimi në treg i kartave me funksion paraqe elektronike, ka vijuar të mbajë ritme të njëjta krahasuar me vitin paraardhës.

Gjatë vitit 2019, vijon rritja e ndjeshme në numrin dhe vlerën e pagesave me karta në POS-e fizike dhe virtuale, përkatësisht me 37.6% dhe me 23.3%. Në terma relativë, numri i pagesave të kryera me karta të parapaguara arrin deri në 7.1% të pagesave me karta debiti dhe krediti.

Produktet e parasë elektronike, bazuar në kuadrin ligjor dhe rregullativ të Bankës së Shqipërisë, ofrohen dhe nga institucionet financiare jobanka të licencuara si institucione të parasë elektronike. Aktualisht në tregun shqiptar, operojnë dy institucione të parasë elektronike. Gjatë vitit 2019, këto institucione së bashku kanë kryer një vëllim prej afërsisht 2.78 milionë pagesash me para elektronike, me një vlerë prej 7,734 milionë lekësh. Paraja elektronike edhe pse vijon të tregojë një trend rritës përsëri mbetet në nivele të ulëta, por duke krijuar një vlerë të shtuar për atë pjesë të popullsisë që nuk ka akses në llogaritë bankare.

